

ویکی پدیا

ویکی پدیا دانشنامه‌ای آزاد مبتنی بر وب است که هدف آن انتشار جهانی یک دایره‌المعارف به تمامی زبان‌های زنده دنیاست اگرچه میزبانان اصلی این سایت در شهرتامپای فلوریدا مستقر هستند اما با همکاری افراد داوطلب در تمام دنیا اداره می‌شود. دادن آمار و ارقام در مورد تعداد مقالات، میزان بازدیدها، زبان‌های تحت پوشش و اطلاعاتی از این دست چون دائماً در حال تغییر هستند شاید خیلی درست از آب در نیاید اما جهت بیان اهمیت این سایت همین نکته کافیست که این پروژه عظیم به علت ویژگی‌هایی که دارد به سرعت رواج یافته و باعث ایجاد چندین پروژه همانند دیگر نیزگشته است.

مهمترین ویژگی ویکی پدیا قابل ویرایش بودن آن از طرف تمامی داوطلبان است و مقالات ارائه شده در آن تحت مجوز حق تألیف گنو قابل دسترسی می‌باشد. عقیده جیمی ولز بنیانگذار ویکی پدیا بر این است که این دایره‌المعارف آزاد اینترنتی باید به کیفیت دانشنامه بریتانیکا رسیده و حتی چاپ هم شود.

دسترسی آزاد و منبع باز بودن این دایره‌المعارف این امکان را فراهم ساخته که مقالات آن توسط کاربران مختلف ویرایش شود و از آنجایی که ویرایش مقالات نیازی به داشتن و ارائه مدارک رسمی یا تخصصی در زمینه موضوعی از طرف کاربر ندارد و روی مطالب و مقالات موجود نیز هیچ گونه بازنگری رسمی اعمال نمی‌شود و به اصطلاح نوعی تأیید شخصی بر صحت اطلاعات حاکم است و گاهی نیز در برخی موضوعات نوعی جنگ ویرایشی در می‌گیرد. لذا مطالب به طور مداوم تغییر می‌کند که این مسأله اعتبار ویکی پدیا را به عنوان یک مرجع قابل استناد زیر سؤال برده است. اما نظر جیمی ولز در این باره این است "پیشرفت مداوم به کمال می‌انجامد".

قابلیت ویرایش باز مقالات ویکی پدیا باعث شده که نظرات مختلف موافق و مخالف، دیدگاه‌ها و راه‌حل‌های گوناگون در مورد یک مسأله و دیدگاه‌های خاص به سرعت و راحتی رویت شده و مراجعه کننده را با جنبه‌های مختلف یک موضوع آشنا سازد. مقاله‌ای که در ویکی پدیا منتشر می‌شود شاید توسط دانشمندان یک

- (۲) استفاده واقعی از مراجع پژوهش‌های مورد بحث در بند (۱)،
- (۳) تعداد ارجاعات خارج از حلقه و حلقه (۳) به مقاله‌های پژوهشی و بررسی اعتبار پژوهشی آن‌ها بر این اساس؛
- الف) ارجاع برندگان جوایز کنگره یا جایزه آبل به آن‌ها؛
- ب) ارجاع سخنران عمومی و یا مدعو کنگره به آن‌ها؛
- ج) ارجاع سخنرانان عمومی و یا مدعو کنگره و یا برندگان جایزه به مقالات آن افراد ارجاع‌دهنده؛
- (۴) اعتبار مجله‌ای که مقاله در آن چاپ شده است.
- (۵) غنای ادبیات استفاده شده در مقاله پژوهشی.

از این‌ها گذشته، یکی از سنت‌های بارز انجمن ریاضی ایران در معرفی کاندیداهای شورای اجرایی این است که از آن‌ها می‌خواهد تا ۵ مقاله برگزیده خود را در ۵ سال گذشته، بنویسند. این سنت در دانشگاه‌های مطرح جهان نقش مهمی دارد. در این روش، هدف معرفی افراد نه با تعداد مقاله بلکه با بهترین مقاله‌های او انجام می‌گیرد. با مطرح شدن این معیار، پژوهشگران تشویق می‌شوند که به بالا بردن کیفیت مقالات خود و پرهیز از کمیت بپردازند. بالاخره، یکی از معیارهای ارزشیابی کارهای تحقیقاتی برای یک فارغ‌التحصیل دکتری، گرفتن بورس پسادکتری از دانشگاه‌های مطرح جهان می‌باشد، هم‌چنان که برای یک محقق و استاد دانشگاه نیز گرفتن اعتبار ویژه تحقیقاتی (Grant) در زمان فرصت مطالعاتی یک معیار ارزشیابی مناسب است و نشان می‌دهد که کار محقق و یا فارغ‌التحصیل دکتری، در سطح بین‌المللی مورد توجه و مورد مطالعه است.

نکته‌ای که باعث اعتبار مقاله می‌شود اعتبار ارجاع‌دهنده است.

سخن پایانی

واضح است که معیارهای ارائه شده برای ارزشیابی مقاله و کارهای تحقیقاتی تنها یک پیشنهاد و نظر نگارنده است و نیازمند کار کارشناسی جدی است. اما هدف اصلی این نوشتار، باز کردن باب مفاهیم و شروع یک گفت‌وگو بین ریاضی‌دانان ایرانی، برای ارتقای کیفیت تحقیقات و مقاله‌های ریاضی در ایران است. بدیهی است که تمام ریاضی‌دانان توانا و علاقه‌مند ایرانی، قصدشان حرکت به سمت آینده‌ای درخشان‌تر است و همگی، قدرشناس دستاوردهای دوره‌های اول تا سوم هستند. امید آن‌ها این است که دستاوردهای ارزنده این سه دوره حفظ شده و با نقد این راه طی شده، بتوان از آن‌ها به عنوان سکوی پرتابی به سوی دوره چهارم فعالیت‌های جامعه ریاضی ایران که همانا انجام تحقیقات اصیل و اثرگذار در سطح جهانی است، برسیم.

* دانشگاه صنعتی شریف

کالبد شکافی حل یک مسأله

اردیبهشت ماه امسال، سی و یکمین مسابقه ریاضی دانشجویی در دانشگاه فردوسی مشهد برگزار شد. در جریان تصحیح اوراق دانشجویان شرکت کننده در این مسابقه، موارد جالب توجهی مشاهده شد که ذکر آن‌ها می‌تواند جالب و آموزنده باشد. به خصوص با توجه به این که دانشجویان شرکت کننده در این مسابقات از برترین افراد در سطح هر دانشگاه می‌باشند، چنین اشکالاتی قابل تأمل است. در این جا به برخی از اشتباهات دانشجویان در حل یکی از مسایل آنالیز (مسأله پنجم روزاول) که نگارنده و آقای دکتر مصلحیان تصحیح کنندگان آن بودیم پرداخته شده است. سؤال این بود:

نشان دهید $\mathbb{R}^2$ زیرمجموعه‌ای چگال دارد که هیچ سه نقطه‌اش هم خط نیستند.

پاسخ: مجموعه گوی‌هایی که هم شعاع و هم مرکزشان گویاست، شماراست. آن‌ها را به صورت $\{B_1, B_2, B_3, \dots\}$ اندیس گذاری می‌کنیم. اگر $\{x_n\}$ دنباله‌ای از نقاط صفحه باشد که برای هر n داشته باشیم $x_n \in B_n$ ، آنگاه مجموعه نقاط این دنباله در صفحه چگال است. برای این که شرط دیگر نیز برقرار شود، کافی است به شکل استقرایی x_n را طوری انتخاب کنیم که برای هر $i < j < n$ ، در راستای خط گذرنده از دو نقطه x_i و x_j نباشد. این کار ممکن است، زیرا تعداد متناهی خط نمی‌توانند یک گوی را بپوشانند. (البته روش‌های دیگری با ایده مشابه برای حل این مسأله وجود دارد که برخی از دانشجویان به آن اشاره نموده بودند).

- اولین و رایج‌ترین اشکال در استفاده از عباراتی نظیر "به سادگی دیده می‌شود"، "مسئله"، "واضح است که" و ... است که استفاده بدون دقت از این عبارات گاهی واقعاً خطرناک است!
- نمونه دیگر در بیان نادرست فرض خلیف و استفاده غلط از سورهاست، که توسط برخی از شرکت کنندگان به صورت‌های زیر بیان شده بود:

(الف) فرض کنیم $A \subseteq \mathbb{R}^2$ و A دارای سه نقطه هم خط باشد. ثابت می‌کنیم این مجموعه نمی‌تواند در $\mathbb{R}^2$ چگال باشد.

(ب) فرض کنیم A زیرمجموعه چگالی از $\mathbb{R}^2$ باشد. می‌خواهیم نشان دهیم هیچ سه نقطه A همخط نیستند.

(ج) فرض کنیم هر سه نقطه هر زیرمجموعه چگال $\mathbb{R}^2$ همخط باشند.

(د) فرض کنیم به ازای هر $A \subseteq \mathbb{R}^2$ ، مجموعه A چگال است و هر سه نقطه آن روی یک خط قرار داشته باشند.

- یکی دیگر از مشکلات دانشجویان ناشی از آن بود که در مواجهه با مسائل ریاضی رسم شکل و شهود را به طور کلی نادیده می‌گرفتند، درحالی که یکی از استراتژی‌ها در حل مسائل ریاضی رسم شکل

رشته نوشته نشده باشد ولی میلیون‌ها کاربر که همگی قادر به تغییر بوده‌اند بر آن نظارت داشته‌اند تا این که به صورت کنونی درآمده و در آینده نیز این تغییرات ادامه خواهد داشت. بنابراین گرایش‌های خاص فکری تأثیر کمی بر آن داشته‌اند.

یکی از مهمترین انتقاداتی که بر ویکی پدیا وارد کرده‌اند این است که آیا می‌توان به مطالبی استناد کرد که هیچ کس مسئولیت صحت آن را به عهده نمی‌گیرد؟ آیا مقالاتی که هر کاربری با هر میزان اطلاعات در مورد آن موضوع می‌تواند آن را تغییر دهد قابل اعتماد است؟ در پاسخ به این انتقاد، ویکی پدیا بخش‌های ویژه‌ای را در دسترس کاربران قرار داد تا بتوانند تشخیص دهند که کاربران گذشته چه کسانی (با IP) بودند و چه تغییراتی در مقاله ایجاد کرده‌اند. بعلاوه این دایره‌المعارف شاید به عنوان تنها مرجع اصلی مورد استناد قطعی قرار نگیرد اما به عنوان منبعی برای شروع یک جستجوی بهتر قطعاً مفید خواهد بود.

تأسیس ویکی پدیا برای این نظریه استوار بوده است که همکاری کاربران در تکمیل مقالات می‌تواند به مرور زمان مجموعه کامل‌تری را فراهم آورد این روش همکاری در تألیف و ویرایش مقالات، موجب می‌شود هم به سرعت مداخل جدیدی ایجاد شود و هم مداخل موجود همواره به روز باقی بماند.

ویکی پدیا پروژه‌ای فرهنگی است که توسط بنگاه غیرانتفاعی ویکی مدیا در حال اجرا می‌باشد. این بنگاه چندین پروژه چند زبانه با محتویات آزاد با عناوین زیر را نیز ایجاد کرده یا در دست اقدام دارد:

- ویکی واژه: فرهنگ واژه‌ها و اصطلاح‌نامه www.wiktionary.org
- ویکی‌تسک: متون و کتابچه راهنماهای آزاد www.wikibooks.org
- ویکی‌گفتاورد: مجموعه‌ای از نقل قول‌ها www.wikiquote.org
- ویکی‌نبشته: متون پایه و مرجع آزاد www.wikisource.org
- ویکی‌گونه: راهنمای گونه‌های زیستی www.wikispecies.org
- ویکی‌گزارش: مرجع خبری با محتوای آزاد www.wikinews.org
- ویکی‌انبار: انبار پرونده‌های چند رسانه‌ای عمومی www.wikimedia.org

فراویکی: هماهنگ کننده پروژه‌های ویکی مدیا

www.meta.wikimedia.org

زبان فارسی نیز در ویکی پدیا در میان زبان‌های دیگر وجود دارد اما تعداد مقالات موجود نسبت به بسیاری از زبان‌های دیگر بسیار کم می‌باشد بنابراین همت فارسی زبانان علاقه‌مند را می‌طلبد که با نگارش و ترجمه مقالات ارزشمند فارسی، نام فارسی را در میان زبان‌های علمی دنیا زنده نگهدارند.

منابع:

۱. سمیعی، محمد. سیمرغ دانایی معرفی و بررسی دانشنامه ویکی پدیا. کتاب ماه (کلیات)، اسفند و فروردین ۸۴ ص. ۵۶-۶۳
۲. www.wikipedia.org

شهربانو صادقی گورچی

کارشناس اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد